

43. szám 1869. Okt. 28.

HAZÁNK

S A

KÜLFÖLD.

Szépirodalmi, ismeretterjesztő és társaséleti
KÉPES HETI KÖZLÖNY.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

SZERKESZTŐ:
SZOKOLY VIKTOR.

KIADÓ-TULAJDONOS:
 az „**ATHENAEUM**”
 IRÓD. ÉS NYOMDAI R. TÁRSULAT.

A képeket kitünőbb művészeink rajzolják s metszi **RUSZ K.**

Előfizetési feltételek:

Pestre vagy vidékre, postai küldéssel vagy házhoz hordással,

egész évre	6 frt — kr.
félévre	3 frt — „
negyedévre	1 frt 50 „

Előfizethetni minden postahivatalnál.

Hirdetmények díja : 3 hasábos petitsor egyszeri hirdetésnél 5 uj kr. Bélyegdíj külön 30 uj kr.

Az előfizetések s a hirdetmények illetékek a kiadóhivatalba (Barátok-tere 7-dik sz.)
 a kéziratok pedig a lap szerkesztőségéhez (Dohány-utca 1-ső sz.) bérmentes
 levelekben intézendők.

PEST, 1869.

NYOMATOTT „AZ ATHENAEUM”
 (SEMLÓTT SMICH GUSZTÁV-FÉLÉN)
 NYOMDÁBAN.

Cikkek: Gubicz András. — „A cigányok magyarországi története. *Szántay Aladár*tól. — Erdélyi képek. XXXVI. Első Rákóczy György síremlékének rommaradványai. *Straubert Ödön*től. — „Egy fekete király folyói. Dr. Blank *Jután Szokoly Viktor*tól. (Folyt.) — „Fák, mint egészség-örök. — „Magyar versek a múlt század végétől. Közli: *Hajdú Lajos*, tanár. — „A szemről és szemrontásról. *Breuer Armin*től. — Egy hét története. *Vadnay Károly*tól. „Ve-

gyes közlemények. — „Zeneművek. — „Szerkesztői isz-

notek.“ — „A kiadóhivatal üzenetei. — „Ujdonságok.“
Képek: Gubicz András. — Első Rákóczy György síremlékének rommaradványai. (Rajz. *Straubert Ö.*) — *Blanc*, *Rasszam* és *Prideaux* vasarveretése. — *Rasszam* és társainak fogadtatása *Theodorosz* által. (Egy király foglyai.) — hoz című cikkünkhez.)

Zeneművek.

— (Táborszky és *Parsch* pesti műkereskedésében megjelent):
 1. „*Barbara-Walser*“; zongorára *Kreisler János*tól; ára 80 kr.

2. „*Vilma-polka-mazurka*“; zongorára *Körmendy József*től; ára 50 kr.

3. „*Szerelmi nyilatkozat*“; nocturne, zongorára *Karlsdorffertől*; ára 60 kr.

4. „*A bálban. Az oltárnál. Mézesetek*. Zongorára *Langer János*tól; ára 1 ft.

— (Táborszky és *Parsch* műkereskedésében megjelentek):

1. „*La première soirée*“ (Az első estély). Francia négyes; zongorára *Irta Lichtig Adolf*; ára 1 ft.

2. „*Két kis zenedarab*“ (Tréfa és Vigasz és Az albumlap.) Zongorára szerző *Bakody Lajos*. Ára 1 ft.

3. „*Szidónia-csárdás*“; zongorára *Vajda Ferenc*től; ára 50 kr.

4. „*Irma*“; francia négyes; szerző *Balázs Kálmán*; ára 50 kr.

Szerkesztői üzenetek.

— *Pesten*: B-i K-fnek. A 45-dik számban fog megjelenni.

— *Pesten*: T. L.-nak. Az elsőt fölhasználjuk.

— *Bécsbe*: L. Gy.-nak. Nem úgy van az, miként ön állítja. *Kazinczy* óta maig ültetgetik át azon irodalom legszebb virágait s pedig nagyobb sikerrel, mint az előttünk fekvő kisérletben.

— *Sabadkára*: dr. W. S.-nak. Várjuk az ígértet is.

— *Szegedre*: L. A.-nak. Hasontárgyu, de gondosabb kidolgozású cikk már régebb idő óta vár nálunk közlésre. Az előbbieknél baja szintén a nem igen gondos kidolgozás volt.

— *Ragályon*: Sz. F.-nek. A levelet postára adattuk. *Lapunk* műlapjainak ára becsomagolással: egy-egy 1 ft. 30 kr. Azon más, vállalati előfizetési feltételei nem állanak rendelkezésünkre.

A kiadóhivatal üzenetei.

Sz. Somlyó. T-i urnak. A tévedésről meggyőződöttünk. Kérjük a cím beküldését s azonnal intézkedni fogunk.

Ujdonságok.

* (*Király ő felsége*) e hó 25-ikén esti fél 6 órakor külön vonattal utazott el a budai indóházából a keleti utra. Az indóháznál sokan voltak, többi közt a miniszterium összes tagja. Ő felségével utazik gr. *Andrássy Gyula* és gr. *Beust* is. A miniszterelnök kíséretében van *Vértessy Sándor* házszemélynök, *Szende Béla* honvédelmi osztálytanácsos, továbbá *Kecskeméti Aurél* hírlapíró, és b. *Pongrácz Emil* miniszteri titkár, ki szintén szokott irogatni. Az egyiptomi alkirály öt jegyet küldött a miniszterelnöknek, hogy „magas állásu hivatalnokok“ utazhassanak vele. Az utazás *Bazis*ig történik vasuton, aztán gőzhajón. *Ali basa* nagyvezér, *Omer basa* seraskir, és b. *Prokesch Rustsukban* várják király ő felségét. Ő felsége *Várnában* a szultán yachtjára fog ülni.

* (*A belügyminiszteri tárcáról*) b. *Wenkheim Béla* lemondván, a *Lipót-rend* nagykeresztjével való kitüntetés után e méltóságától föl is mentett, s utódja *Rajner Pál* barsi főispán lett. Az eddigi belügyi államtitkár *Szlávy József* is lemondván betegeskedési okokból e hivataláról, fölmentett és szolgálati elismerésül a szent *István-rend* közép-keresztjét nyerte. Utódjául *Tóth Vilmos*, belügyi miniszteri tanácsost emlegetik.

* (*Xántus Jánostól*) e napokban számos és nagybecsű küldemény érkezett a muzeumba. Eddig pompás rovarokat, halakat és gyönyörű madarakat gyűjtött, melyeknek elkészítésével most fog-

lakoznak a muzeumban. Négy eddig ismeretlen pókfajt is küldött. A madarak közt van egy igen szép sagorius, egy pár vireo, egy ammodromus stb. Eddig összesen 76 láda küldemény érkezett s jelenleg is több van utban. *Xántus* most a kínai ugynevezett „rongyos szigeteken“ időz s onnan át fog menni hosszabb időre (tán évekre) *Ausztráliába*. A kormány 10,000 forint bocsát rendelkezésére évenként, hogy a muzeum számára gyűjtsön. Mily buzgón és helyes megválasztással eszközölte ezt *Xántus*, arra elég példa eddigi küldeménye is. Muzeumunknak eddig is madár-gyűjteménye volt a legszebb, s ezt sok tekintetben szintén *Xántus* buzgalma idézte elő; most e gyűjtemény már oly gazdag és kitűnő, hogy egyike a világ legszebb madár-gyűjteményének. Muzeumunknak mindenestre nagy haszna van belőle, hogy *Xántus* megszűnt a keletázsiai expedíció tagja lenni.

* (*Az országos honvédegylet által*) a rokkant honvédház tárgyában kiküldött bizottmány okt. 21-én ülést tartván *Vidats* elnöklele alatt, azt határozta: 1-ör. Kérések meg *Pestvárvsa* közönsége egy teleknek, ha lehet, ingyen, különben pedig olcsó áron átengedése végett. 2-szor. Intéztessék az országhoz felhívás adakozásra; a felhívás elkészítésével *Jókai Mór* bizatott meg.

* (*Zászlószentelés.*) Az 1-ső honvédszászlóalj lohogóját *Pesten* f. hó 31-én szentelik föl. Ha szép

Ötödik évi folyam.

43. szám.

Pest, 1869. Október 28-án.

Gubiez András.

Hazánk anyagi s szellemi fölvirágoztatásának előmozdítói egyforma érdemmel bírnak, annál inkább, mert e kétnemű felvirágzás egyikét a másika nélkül nem is képzelhetjük, egyik a másikat segítvén elő.--

Az érdem kiválóbb koszorujára tarthatnak azonban számot azok, kik nemzetük anyagi vagy szellemi haladásában az első uttörők között valának, mert ezeknek működésük a nyomdokaikat követőkénél sokkalta nehezebb.

Bár eddigelé nem nagyon gyakran tehetünk, mindig kiváló örömiinkre szolgált, valahányszor a hazai ipar vagy kereskedelem egy-egy kitünőbb tagját ismertethetjük meg olvasóinkkal. Ma Gubiez András, pesti gépgyáros egyszerű, de áldásos pályáját mutatjuk fel, melynek — bizonyára

mindenki őszinte sajnálkozására, — a halál néhány nap előtt szakított véget.

Gubiez András — kinek nevét hazánk minden mezőgazdája ismeri, — 1820. október 20-kán, a

Jászságban, Jász-Jákóhalmán született. Atyja egyszerű földmives lévén, anyagi körülményei nem engedték gyermekeit kellőleg kiképeztetnie, miért is András fiával csak a helybeli elemi iskolákat végeztette. A kis András a vasiparhoz mutatván fel legtöbb hajlamot, őt Jászberénybe adta a kovács mesterséget tanulni, hol 1839-ben lett segédé. Ugyanez évben

Gubiez András.

elhagyta szülőföldjét s tapasztalatok szerzése végett tíz év alatt összevissza járta Magyar- s Erdélyországnak csaknem minden részét, ezenkívül Ausztria főbb városait, s végre Bécsben töltött

több évet, hol a legelőkekelőbb gépgyárakban folytatta tanulmányait.

Bécsből 1848-ban jött le s ekkor elébb az ó-budai hajógyárba, azután pedig az állatgyógyintézetbe lépett, az állatgyógyászatot tanulmányozni, honnan a honfi-kötelesség őt is szabadságharcunk csapatai közé szőlította, s itt a forradalmat egész Világosig mint ezredkovács szolgálta végig.

A közös gyásznapi után visszatért szülőföldjére, hol mint egyszerű kovácsmester foglalkozott egész 1854-ig. Ekkor feljött Pestre s itt egy gazdasági gépgyárban gyárvezető lett, miglen 1856-ban fölszerelte most is jó hirben álló saját gépgyárát, mely készít mindenféle gépet, de leginkább a föld megmivveléséhez szükséges eszközöket. Jeles ekéit 1857-ben először tünteté ki s ju-

talmazta érdemmel az orsz. magyar gazdasági egyesület, s azóta a hol csak megjelent ekéivel, azok mindenütt az első jutalmat vívták ki.

Gubicz András alig 12 évig tartott gépgyárosi pályája alatt igen számos éremmel való kitüntetés érte, mind az itthoni, mind a külföldi kiállításokon. Hasznos s az országgra nézve áldásos tevékenységének leghivebb tükre gyanánt azonban álljon itt alább gyártmányai számának kimutatása 1861-től 1868. végeig, mely rövid nyolc év alatt készített: ekét 13.000 darabon felül; 4000 eketalyigát; 200 mélyítő ekét; 600 töltőgető s kapáló ekét; 500 magtakarót; 900 boronát; 1300 rostát; 100 porhanyítót; 200 szecska- és répvágót s 100 rögtörőt, tehát összesen mintegy 20,900 darab gépet.

A cigányok magyarországi történetei.

Történetíróink közül e téren még senki sem működött; egyes krónikákban néha-néha tétetik ugyan említés a cigányokról, de a feljegyzések legtöbbször homályosak, az akkori idők bélyegét viselik magukon, s ezenkívül gyakran még nevetségesek is. Csodálkozva kell látnunk, hogy jelesebb történetíróink is mennyiben tévednek e dologban. Egyik azt mondja, hogy már II. Endre király alatt lettek volna cigányok Magyarországon, egy másik história-író még előbb szerepelteti Magyarországon a cigányokat, s még az újabb korban is akadt egy tudós férfi, a ki mindezt igaznak vallja, és történeti ténynek hiszi.

Ezen egyes hibás adatokat figyelembe sem vévén, s magasabb látkört övezve fel, történeti hiteles feljegyzésekre, oklevelekre, és az akkorban élt jelesebb historikusok hitelt érdemlő memoirejeire figyelve, lássuk a cigányoknak magyarországi történeteit.

Egy régebb szakaszában munkámnak kimutatam, hogy a cigányok Magyar- és Erdélyországban 1417—1418-ban jelentek meg, kiigazítva Katonának azon hibás véleményét, hogy mi indította őt arra, hogy a cigányokat csak az 1423-dik évben szerepeltesse először Magyarországon, s egyzersmind megcáfolyva mindazok véleményét, a kik Katona, illetőleg Oefelius után indultak ki, s hitelt adtam Pray és mások feljegyzéseinek, a kik 1417—1418-ra teszik a cigányok hazánkban első megjelenését.

A cigányoknak Magyarországon kiváltságait biztosító első oklevél Zsigmond, magyar király uralkodása alatt 1423-ban kelt. Alig van olyan

történetíró, ki ez oklevélről ne emlékeznék. Virág Benedek után közöljük ez okmányt:

„László vajda elibenk jöven, alázatosan kért, hogy tekintenék rájok, nekik kegyelmesen e szabadságot adtuk: Valamikor László vajda és az ő nemzete a mi városainkba menend, semmi akadályt ne tegyon senki, se magát László vajdát, se pedig az ő alattvalóit ne bántsa senki; ha per támad közöttük, nem ti nemesek, vármegyék, tisztviselők, városok, város- vagy falubeli bírók, hanem maga László vajda intézi el, stb. Kiadatott Szepesben, Szent-György martyr előtt való vasárnap.“

Mint láthatjuk, Zsigmond igen szép kiváltságokkal és szabadalmakkal ruházta fel a cigányokat, s hogy ez időben nem is voltak jobbágyok, kitészik abból, hogy nevüket soha sem említék a jobbágyak közt; még a későbbi időkben, s így p. o. Verbőczy idejében sem voltak jobbágyok, mivel ők még ez időben földmivveléssel nem foglalkoztak.

Mátyás király is több szabadalmakkal ruházta fel a cigányokat.

1476. Szeben külvárosaiiban már laktak cigányok; ezeket Mátyás király a város dolgainak elvégzésére, az ott megkívántató munkák végrehajtására rendelte oda. Egy okmányban Mátyás király ki akarta venni a cigányok vajdjáját az erdélyi vajda hatósága alól. Az 1476-ban kiadott rendelete azt parancsolja, hogy a cigányokat senkinek sem szabad bántalmazni, sem pedig háborgatni.

II. Ulászló 1492—1496-ig több cigány-csapat-

nak adott kiváltságlevelet, ezek közt megemlítettő a Bolgár Tamásnak 1496. adott szabadságlevél, melyben Bolgár Tamás vajdának, és az alatta levő 25 sátorbeli cigányoknak, kik a török elleni harcokra golyókat öntöttek, tetemes, és a Zsigmond király által Lászlónak adott kiváltságokhoz hasonló szabadság biztosítottik.

Ily okmányokat majd minden király adott egyes cigány-csapatoknak, s általában ily okmányok rendszeres lajstromozásából áll a cigányok története.

Vannak azonban egyes momentumok, hol a cigányok mint olyanok tűnnek fel, a kik hazánk ama zivatáros viszonyaiban olykor kardot rántának.

Igy 1557-ben úgy lépnek fel a cigányok, mint a kik Erdélyország, illetőleg Zápolya érdekében harcoltak. Ez történt Nagy-Idánál 1557-ben.

Zápolya 1534. egy cigánycsapatnak adott oklevelet, mely szerint a 13 szepesi városokban, minden bántalom nélkül járhatnak kelhetnek, és ezen városok előjáróinak kötelességükké tétetik, hogy a cigányokról el ne mulasszanak gondoskodni.

Bár azt ki kell is mondanunk, hogy a cigányok nem maguk jószántából és lelkesülésből, hanem a kényszer miatt harcoltak, de dicséretükre legyen mondva, elég vitézül tartották magukat, s tisztán régi megrögzött szokásuk, a sok beszéd és haszontalan fecsegés által jutottak amaz állapotba, azon szerencsétlenségre, mely Nagy-Ida alatt rájuk bekövetkezett, és a melyből, mint látni fogjuk, Zápolyára veszteség, számos cigányra szomorú vég, s az összes cigány-nemzetre hosszú gyalázat következett.

A mint a krónikákban feljegyezve van, a tény állása a következő:

Az akkori időkben Magyarországnak két király uralkodott, s az ország harmadik részén a török szultán parancsolt.

Egyik fél a másikat minden módon meg akarta rontani, s a legkisebb alkalmat is felhasználták, hogy ellenfelüknek kárt és veszteséget okozzanak.

Igy történt, hogy Ferdinánd egyik vezére, Pukhaim, el akarta foglalni Nagy-Idát, a melyben akkori időben Perényi Ferenc (Franciskus Préni I. Katona tom. XII. res XXX.) volt a vár ura.

Perényi Ferenc előre gondoskodott a vár védelméről; marhákat és más élelemszereket szállíttatott be, s nem lévén reménye, hogy a vár jelen őrizete képes volna megvédeni s visszaverni az ostromot, megparancsolta, hogy a Nagy-Ida mellett levő falvakból, az ott lakozó cigányok a kik

különben is nagyon jártasan tudnak bánni a lövöldöző szerekkel, feles számmal hajtassanak a várba, s részint fenyegetés, részint pedig csalogatás s megjutalmazások által bátorságot kell beléjük önteneni. Mily számmal hajtattak be Nagy-Idára a cigányok, arról hallgatt a krónika. Ezeren mindenestre felül voltak, mert maga Turótzai az utolsó ostrom alatt megölt cigányok számát ezerre teszi.

Pukhaim nem sokára eljött, s megkezte az ostromot, s mint katona említi, a cigányok három ízben derekasan és bátran visszaverték Pukhaim vitézeit.

Pukhaim reményt veszelve, hogy Nagy-Idát el nem foglalhatja, el akart távozni. A cigányok új-jongtak örömben; tapsoltak, daloltak, vigadtak. A császári hadvezér nem is merte többször megkísérelni Nagy-Ida kivását. Szépen összeszedte magát s azon uton, a melyen jött, haza akart térni. Ezt látván a cigányok, a falakon elkezdtek kiabálni:

„Jól jártatok átkos gonoszok! most egy sír alá temettünk volna el benneteket, de az a szerencsétetek, hogy mind elfogyott már puszkaporunk, más-képen ugyan innen el nem menekülhettetek volna átkos gonosz nemzetségek!”

A Pukhaim seregében levő magyar katonák meghalották a cigányoknak ez ostoba kiabálásait, s nem mulasztották el rögtön hírül vinni vitéz Pukhaim hadi-vezérnek. Pukhaim nagy örömmel visszafordítá seregét, s elkezdte Nagy-Idát újra vátolni.

A cigányok többé ellen nem állhatván, elkezdtek ki erre, ki arra futni, azonban minden késő, menekülni többé már sehova sem lehetett Mitiraim fiainak. Pukhaim Nagy-Idának ura lőn, s az ott talált cigányokat, számszerint ezeret, egész ki-méletlenül és barbár módra leölette.

Ez a híres nagy-ida-i veszteség rövid leírása. A cigányok mondáiban és regéiben számtalan vonatkozás tétetik e szomorú gyászos helyre; e regékre majd művem másik szakaszában még visszatérek.

A nagy-ida-i veszedelemben ki volt a cigányok vajdája? arról a krónikában — legalább tudtomra — nem tétetik említés. Katona, illetőleg Turótzai, midőn ez esetet leírja, végül azt jegyzi meg, hogy a mi a görögöknek Thermopilae, az volt a cigányokra a nagy-ida-i szerencsétlenség.

Elhallgatva a cigányoknak Erdélyországban történt dolgait, mint a melyeknek külön szakaszt szenteltünk, nézzük tovább az egyes jelenségeket, melyek e nép történetében érdekes momentumok gyanánt tűnnek elő.

1616-ban Thurzó György, az akkori időkben palatinus, Ferenc vajdának egy kiváltság-levelet adott. E kiváltságlevél tartalma hasonló az előbb általunk felhozott többi szabadság-levélhez, azaz a különbséggel, hogy mostan Ferenc vajda nem a golyóöntés és más efféle hadi szerek készítése, hanem katonáskodás miatt érdemelte ki ez oklevelet.

1654-ben törvénykönyveinkben is tétetik említés a cigányokról: „Zingari et eius modi vagabundi ect.“ című szakasz a kóborló cigányokat, a kik lopni és gyujtogatni merészlenek, megbüntetni rendelé. E végzés több országgyűlésen újra meg újra megerősítettet.

A Zápolya idejében történt zavargások alkalmával többen voltak Zápolya táborában azon haszontalan nemzetből, a mely cigánynak neveztetik.

1514-ben a cigányoknak az akkori erdélyi vajda egy darab földet ígért — a mely Bosznia és Bulgariával határos, — a kémkedés és más efféle szolgálatok körül szerzett érdemek megjutalmazásáért.

1676. a cigányok Patakon a várban tüzet gyújtottak, s nem tudni vigyázatlanságból vagy pedig készakarva; mint írva van, heten fogattak el, s közöttük egy francia mérnök is volt, a ki már 9 év óta folytonosan velük kóborolt.

1602. Básta egy levelet akart küldeni. A veszélyes uton senki sem merte elvinni, míg végre csekély összegért egy cigány fel nem ajánlotta szolgálátát.

1667. szerfelett érdekes egy történéznek a cigányok felől irt feljegyzése s az újabb időkben már a történetíróknál mindig gyakrabban találkozunk egyes memoirekkel, de az elfogultság bélyegét legtöbbször ezek is magukon viselik.

Egyes feljegyzések szerint a legrégibb időkben a cigányok hóhérok gyanánt is szerepelnek. Így p. o. Dózsa cigány-kezek által végeztetett ki.

A XVI—XVII. században hány nemesnek élete oltatott ki cigány-kezek által ama szomorú időkben, mikor Erdélyben a Báthoriak uralkodtak!

Karácsony György, a fekete ember, szintén cigány-kezek által végeztetett ki.

A cigányokról némelyek azt a hirt költötték, hogy emberevők volnának. Ide vonatkozik Hontmegyének 1782. a cigányok ellen hozott végzése. S míg legközelebb egy 1790-ben Németországban kijött conv. Lexicont olvastam, hol a cigányok mint emberevők említettek, — az újabb korban e téves hitet több német tudós igyekezett megcáfolni. Ez eset kifejtésébe nem bocsátkozhatunk mélyen, mivel mind a tér szűke, mind pedig az idő visszatart, s e dolog munkám XII-dik részében tüzetesen tárgyalatik.

A habsburgi dinastiától kiadott udvari rendeleteket, számszerint 200-at szedtem össze, melyek I. Ferdinándtól kezdve, a legújabb időkig kiadattak, s ezokból a cigányok történetéire legtöbbet napfényre lehet hozni. Mária Terézia az újabb időkben mindent elkövetett, hogy e népről a civilisatio szelleméhez képest gondoskodjék.

Majd József császár akarta e népet civilizálni, azonban mire mehetett? Életében, igaz, kivitte a mit akart: a cigányok közt népszámlálást tartatott, s egyes helységekbe osztattak be, hol egyházi és polgári kötelezettségek teljesítésére kényszerítették, de később bekövetkezvén József halála, ők újra emancipálták magukat, s visszanyerték az előbbi alkotmányt. S e nép még most is, habár az idők folyása alatt közülök némelyek ellent nem állhattak a civilizáció hatalmának, e nép folyvást bolyong. Majd később, roményleni szeretjük s ohajtjuk, hogy a megérés stadiumába lép ez az ügy, s a cigányok kényszerülnek belátni, hogy sehol, de sehol civilizatio nélkül egy nemzet sem létezhetik. S hogy a cigányok eddig is az idők viharán keresztül nyomtalanul el nem veszték, köszönjék Magyarországnak generozitásának, nagylelkűségének, s míg Európa annyi más nemzete száműzte a cigányokat, egyedül a magyar volt, ki befogadta, sőt a mennyire tehetette, nagylelkűleg gondoskodott róluk. Ha a nemzet e nagylelkűséget így folytatandja, eljő az idő, melyben a bolyongók házaikba térnek, s a haza egyszerű munkás fiaivá válnak.

Szántay Aladár.

Erdélyi képek.

XXXVI. Első Rákóczy György síremlékének rommaradványai.

A gyula-fehérvári székes-egyház nyugoti és északi bejáratánál több szerte heverő faragvány vonja magára figyelmünket. Tekintsd meg, utazó,

e romokat, hisz a fény és jólét, szenvedés és nyomor nyitott lapjai azok.

Az itt roppant költséggel felállított síremlékek

között kétséggel I. Rákóczy György volt a legnagyobb, miről világos tanúságot tesz azon körülmény, hogy a tökéletesen szédült fejedelmi emlék romjaiból*) később a feledhetlen nevű Bathányi által két oltár emeltetett.

Képünk a feliratos négyzögű táblát és kiválóbb rommaradványokat tünteti szem elé, melyek így összeállítva, mintegy három láb magassággal bírnak.

A fekete márvány gazdagon vala vert ezüst domborművü cimerekkal díszítve, minok azonban jelenleg csak helye látszik.

A latin fölrirat im ez :

Una haec non unam faciem tibi marmora monstrant,
Spectator laudum splendidus orbis adest.

Sperni Pelides impatiensque fuit.

Jamq' labescentis patriae fortissimus Hector

Cui nec vis nec spes abstulit ulla pedem.

A Gello, Sveco multum exoptatus Aechates

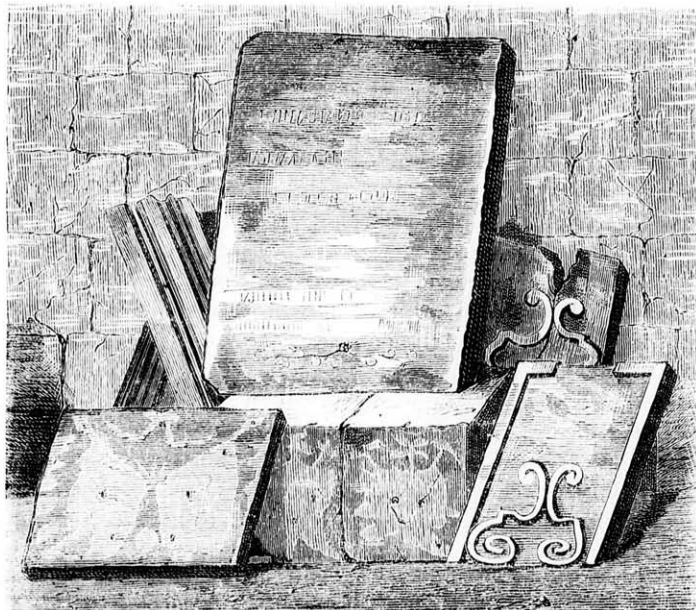
Tardignadae pacis quo acceleraret iter,

Marte improviso, sic arbiter otia fecit

Pannoniae felix grataq' Teutoniae.

Magyarul :

Ezen márvány nem egy alakot mutat neked ; szemlélő, itt a dícséretnek fényeskedő köre van ; csodálni fogod első Rákóczy György jeles hős bámulatraméltó sorsát és tetteit. Valamint a viszontagságoktól megrongált pálma jobban virit, úgy ő is az Eoik és Hesperek fenyegetésitől. Lelkiismeretének tisztaságára József, omlékéro a

Első Rákóczy György sírelmének rommaradványai. (Rajzolta : Straubert Ö.)

Excelsi herois mirabere fata Georgi
Rákoczy primi, factaq' mirifica
Ponderibus tentata magis ceu palma virescit.

Sic ipse Eois Hesperisque minis :

Casta mente Joseph, mire memori Mithridates,
Et vigili cura lucidus Argus erat.

Divinae Alfonsus studio legisq' Josias

Sacrae Hunniades*) dedaleiq' chori

Pracsago inge tio ac svada redivus Ulisses,

*) Lásd a „Székesgyház ismertetését“ a 39. számban.

*) E hely homályos lévén, nem tudom a Hunnokat vagy a Hunyadiakat érte-e?

bámulatos Mitriades, a fénylő Argus volt ő örökös gondosságára nézve. Az isteni parancsok teljesítésében Alphonsus és Josias a hunniadok és Daedalog szentelt karai. Előrelátására, jeles elméjére és ékesenszólására az újjászületett Ulysses és a megvettetésben türelmetlen, mint Pelides. Igen bátor Hector a hanyatló hazában, az ő nagy erejét semmi remény nem törte meg. Aechates ő, ki a gallok és svodekktől erősen kívántatott, midőn a lassan terjedő békének utját nem sejtett háborúval siettetné, a nyugodt hős Pannónia és Teutoniának megszerző nyugodalmát .

Straubert Ö.

Egy fekete király foglyai.

(Folytatás.)

Egy hónappal később Sternnek, magdalai börtönében, társa lett egy szegény fiatal irlandi, ki Gondarba érkezvén, hogy ott Caméron konzul oldala mellett titkári minőségben működjék, — elég szerencsétlen volt a fekete királynak egy szép európai szőnyeget ajándékban följánlani, melynek rajza fölségsértést képezett. Ez tudnillik az oroszánölő Gerardnak egyik vadász-jelenetét ábrázolta s ime, miként értelmezé Theodorosz ezen tárgyat: A török spahi öltözetében levő Gerard nem jelenthetett egyebet, mind Törökországot; az oroszán az maga Theodorosz volt, kit a török hatalom megtámad . . . tehát vasba és börtönbe való ezen rébusz szerencsétlen felajánlója. Vasba és börtönbe veté Theodorosz a hittérítőket is, kikre lassankint rá birta tenni kezét, s végre 1864. tavaszán nem minden megdöbbenés és felindulás nélkül esett Angliának értésére, hogy diplomatai ügyvivője, Caméron is osztozott sorsukban, midőn ünnepelesen tiltakozott azon méltatlan bánásmód ellen, melyben nemzetbelioi részesítettnek.

Ezután nem sokára egy rajzónnal irt levél érkezett Camérontól Masszuáiba, az angol alkonzulhoz; e levélben elé volt sorolva a foglyok száma és neve, s megjegyzé, hogy szabadulásuk egyedül attól függ, ahogya a király udvarias választ nyer azon levelére, melyet néhány hó előtt az angol királynéhoz intézett.

Nem minden haborozás nélkül határozta el végre magát az angol külügyminiszterium az érzékeny és szeszélyes „királyok királynak“ a kivánt levelet megküldeni s ennek veszélyes és nehéz kézbesítésével ádeni politikai ügyvivőjét, Rasszam Hormuzd nevű örményt bizá meg, ki mind neveltetése, mind hosszas keleti diplomatai pályájánál fogya bármely európainál is alkalmasbnak látszott az ethiopiai udvar szirtjei és zátonyai közt ide-oda evedzeni.

Követnek türelme valóban még hatalmasb kísértetbe nem jutott. 1864. július 23-kán kelt partra dr. Blank kíséretében, Masszuában. Másnap a legudvariasabb szavakban üzené Theodorosznak, hogy ő felsége, az angol királynő által küldetett egy levéllel, hogy azt átadja személyesen. Többek közt arra is kérte ő felségét, a néguszt, hogy tudassa vele határozatát e tekintetben, s kegyeskedjék számára Masszuáiba fegyveres kíséretet küldeni.

Bármily tökéletlenek is Abissziniában a közlekedési utak, Theodorosz válaszában mintegy négy

hét alatt meg kellett érkeznie. Ó neki azonban ugy tetszett, hogy válaszára egy évig várakoztasson, s az még ekkor sem volt sem névaláírással, sem pecséttel ellátva, következőleg som udvarias, sem finom nem vala. Theodorosz levelében nem áttalotta elősorolni a foglyok irányában elkövetett erőszakoskodásokat, ugy hogy sorai inkább őrült, hogysesm eszes lény művének látszottak. Végre parancsot adott a követnek, hogy induljon az ő fölkeresésére a nubiai Szudánon keresztül, mely a leghosszabb ut s ott a mellett épen a kholera is uralkodott. Bevárván elébb a cairói magasb brit ügynök utasításait, miután még Prideaux hadnagy is Rasszam kíséretéhez csatlakozott, ez végre okt. 15-ikén utnak indult az előirt nyomokon. Theodoroszt csak három hó mulva, Abisszina legdélibb végén érték el, hol lázadás tört volt ki uralma ellen, s hol Blanc szavai szerint: „a fekete király visszatorlásul rabolatott, gyujtogattott és gyilkoltatott. A királyi táborhelytől több napi járóföldön egyetlen emberi lényt sem lehetett találni, sem barmot avagy szalmafüdeli kunyhót.“

Theodorosz felszólította a követséget, hogy menjen Kuratába, jelentősége és gazdagságára nézve Abisszina második városába, hol — ugymond,— vissza fogja adni nekik a Magdalában tartott európai foglyokat.

Rasszam Kuratából, a Tana nevű tó keleti partjáról, honnan az Abbaj vagyis Kék-Nilus ered, intézé kormányához kedvező hiroit. Levele 1866. april 15-kéről kelt s Angliába csak az időben érkezett, midőn már Flad is oda jutott, azon abisszini hitteritők egyike, kiket Theodorosz leginkább kinoztatott s kit a szeszélyes kényur oly tartalmu levéllel küldött Viktória királynéhoz, melyben minden ígérétét visszavonja. Nemcsak hogy régibb foglyait nem bocsátá szabadon, de sőt még Rasszamot, kíséretét, sőt azon fegyverkovácsokat, munkásokat és mesterembereket is elfogatá, kiket számára az angol királynő cserében küldött a hittérítőkért, hogy löpor-malmokat, fegyvergyárakat s más, a hadviselésre szükséges intézeteket alapithasson a maga számára.

Angliában a közvélemény mindeddig nem igen érdeklődött az abisszini hitteritők sorsa iránt; tévesen vagy alaposan, elég az hozzá: azzal vádolták Caméron konzult, hogy utasításain tullépett s igaztalan eljárásával fölgerjeszté Theodorosz gyanuját és haragját; de a királynő követének elfogatása, ki azzal volt megbizva, hogy a kon-

zult és társait kiszabadítsa, oly tény volt, melyet szégyenfelt nélkül egy nemzet el nem nézhet. Ily körülmények közt Anglia elhatározá, fegyveres erőhöz nyulni.

Egy hadi-hajóraj küldeték a Vörös-tengerre, s 1867. őszén egy szárazföldi sereg is kikötött Zulában, a hajdani Adulisban.

S most átengedjük a szót dr. Blanc-nek.

II. Magdala.

Azon hegység végében, mely délfelül a Takkaze forrásait körzi, néhány meredek falú s ropant mély szakadás által elszigetelt fensik terület el; ezek legjelentékenyebbje, mely keletről nyugotnak húzódik s melyet a Kék-Nilusba szakadó Bakhilo és Dzseddah környez, az ugynevezett Dalanta. Dalantából tiz-tizenkét mértföldnyire tisztán megláthatni a magdalai magaslatokat.

Azon terület, mely Dalanta felől a Bakhilo partján meredek sziklafalat képez, ezen folyam másik partján nem emelkedik oly hirtelen, hanem fokról-fokra több fensikot képez, melyeket mélyen szakgatnak át a Bakhilóba futó, meredély vizmosások. Ezen fensikok felett, a töbitől elszigetelve, szabálytalan háromszögben hatalmas hármas sziklahegy emelkedik, melyek közül a nyugatnak eső Fáhla, a keletnek Szélasszié, és a délkeletnek Magdala nevet visel; egymással ugynevezett hegynyakak vagy kisebbszerű fensikok által vannak összekötve, s némely helyen borzasztó mély szakadások által elszigetelve. Ez azon helyiség, melyet Theodorosz végső menhelyül választott. Ezen hegy-erődök az utóbbi időben tüzérsséggel valának ellátva, s gyengébb oldalakat falak védtek. Magdala, mely köztük a legelső, fellegvárat képezett.

A háromszög közepén, mely néhány száz lépéssel alacsonyabb, mint a hegy-erődök, az Izlámzi-lapály terület. Itt parasztok művelik Theodorosz számára a földet, s az erődök parancsnokai és katonái itt több falvacskát és tanyát emeltek.

Theodorosz Magdalát nemcsak várul, hanem börtönül, rak- és magtárul, s végre nejje és családja számára menhelyül használta. A királyi lak és a tartalék-magtárak az erődnek csaknem egész közepét foglalták el.

Theodorosz házai egyáltalán nem hasonlítottak királyi palotához. Ugyanegy mintára valának építve, de sokkal nagyobbak, mint ez ország más házai. Ő ritkán lakott bennük, mert ha az erődöket meglátogatta, sokkal jobban szereté sátorát az Izlámzi-sikon, vagy valamely szomszédos magaslaton kifeszíteni.

A közös börtön, hol a politikai vétkesek, a tolvajok és gyilkosok vegyest senyvedtek, mintegy öt-hat erős-záru kunyhóból állott, s ezeket az örök lakai vették körül, melyek egész a meredély szö-

leig terjedtek. Dél felé egy szabad tér nyílt. Fogóságunk idején a börtönökben s öreink lakain hat-százhatvanan voltunk bebörtönözve, kik közül mintegy nyolevvan lázban haltak el; százhetvenötöt a négusz szabadságba helyezett; háromszázhetet kivégeztetett, kilenevenegyen pedig a mi (angol) vitéz katonáinknak köszönheték életüket. A fogda szabályai — bizonyos tekintetben — igen szigoruak voltak.

A kunyhók léghőre büzhödt és mételyes volt. Itt a szegény, éhen haldokló csavargó együtt volt a vérét több csatában ontott katonával, a tartományi kormányzóval, sőt magával a négusz fiával, vagy valamely legyőzött vetélytársával. Közepettük az örök egész éjjel tüzelve, hogy világos legyen, s nem ügyelve a szerencsétlenek szenvedéseire, zajosan kacagtak s játszottak. Hajnalban megnyílt az ajtó. Azok, kik elég szerencsések voltak a közös börtön közelében drága pénzen épített saját kunyhóval birni, ebbe vonulhattak, míg a többiek börtönük körül kóvályogtak, éhes farkasokként türelmetlenül várva kenyérükre. A királyi kegyelem számukra csak épen annyi kenyeret engedélyezett, hogy meg ne haljanak. Mások egytűvé láncolva csatangoltak, náluknál gazdagabb társaitól alamizsnát kérve, vagy ha volt rá engedélyük, ajtóról-ajtóra jártak, a mindenség nevében esdve irlalmasságot. A fogda örei kimondhatlanul brutálisok voltak. Annyi éven át voltak a legiszonyúbb nyomorral mindennapi érintkezésben, hogy az emberség legkisebb szikrája is kialudt szívékből.

1867. ápriljében oly általános fölkelés támadt Theodorosz hatalma ellen, hogy a Magdalához és a Cselga melletti Amba-Zer erődhöz közel eső tartományokon kívül nem birt többet azon néhány holdnyi földnél, melyre sátorai valának kifeszítve. Európai munkásai által több ágyut készítettett, de tartva tőle, hogy azok a gaffai öntödéből a lázadók kezei közé juthatnának, azért átvitette saját táborába.

Az európai munkásoknak Gaffából távozta után nem sokára megérkezett Angliából Flad s Theodoroszszal ápril 26-án találkozott. Első találkozásuk nem volt nagyon barátságos. Flad átnyújtotta az angol királynő levelét s Merewether tá-

bornoknak, a Vörös-tenger vizein levő angol politikai ügynökök, dr. Beckenek, s a főbb foglyok rokonainak több rendbeli sorait. Flad fölemlíté, hogy Merewethertől egy kitünő távesőt is hozott számára. Theodorosz látni kívánta ezt. A táveső igen nagy lévén, jó időbe került annak felállításása s a király szeméhez alkalmazása, úgy hogy Theodorosz türelmetlenül kezdett.

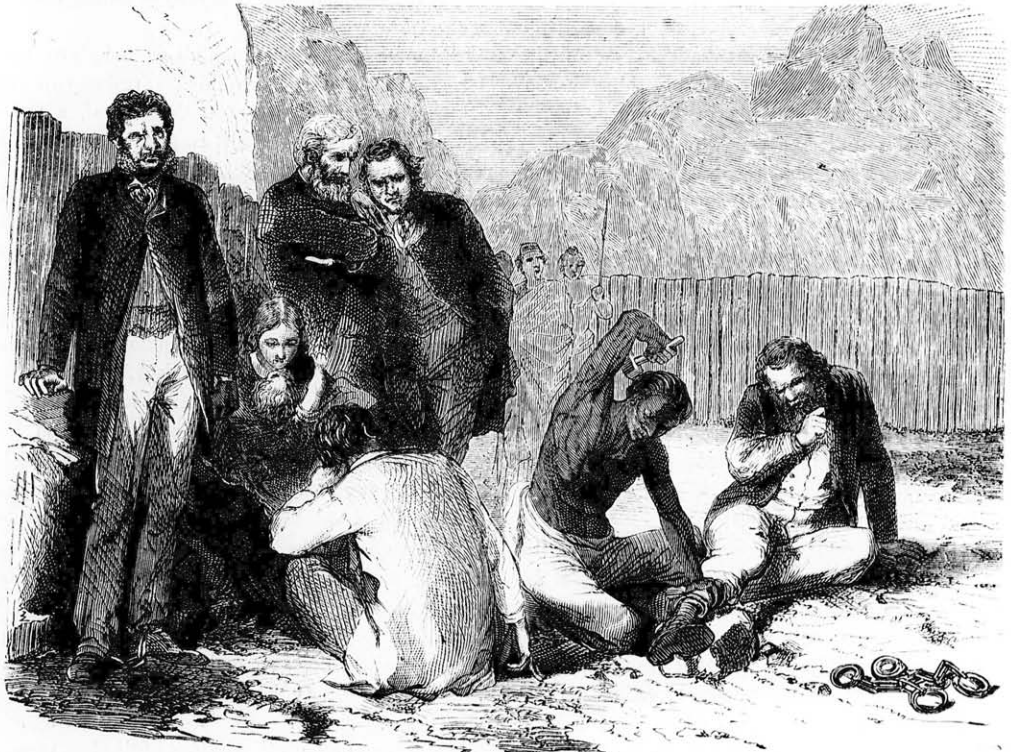
— Vigyétek egyik sátoromba! — mondá; — majd megpróbáljuk holnap; azonban tudom, hogy ez nem jó táveső, s hogy ezt nekem nem jó szándékkal küldték.

Theodorosz ezután mindenkinek meghagyta,

kértem, s ők megtagadják ezt tőlem; hát hadd jöjjenek és harcoljanak ellenem; s ha meg nem verem őket, tekintsetek asszonyoknak!”

Flad másnap a kormány által küldött ajándékokkal jött elő; a számunkra, foglyok számára hozott élelmi-szereket külön rakta, azonban Theodorosz mindent lefoglalt, még a számunkra hozott ezer dollárt is, azon ürügy alatt, hogy az utak igen veszélyesek.

Ápril 29-dikén Theodorosz előkereste a távesőt; tisztjeinek egyike azt kitünőnek találta, Theodorosz azonban kifogást tett ellene, hogy nem lát vele semmit. „Ne küldözzenek nekem

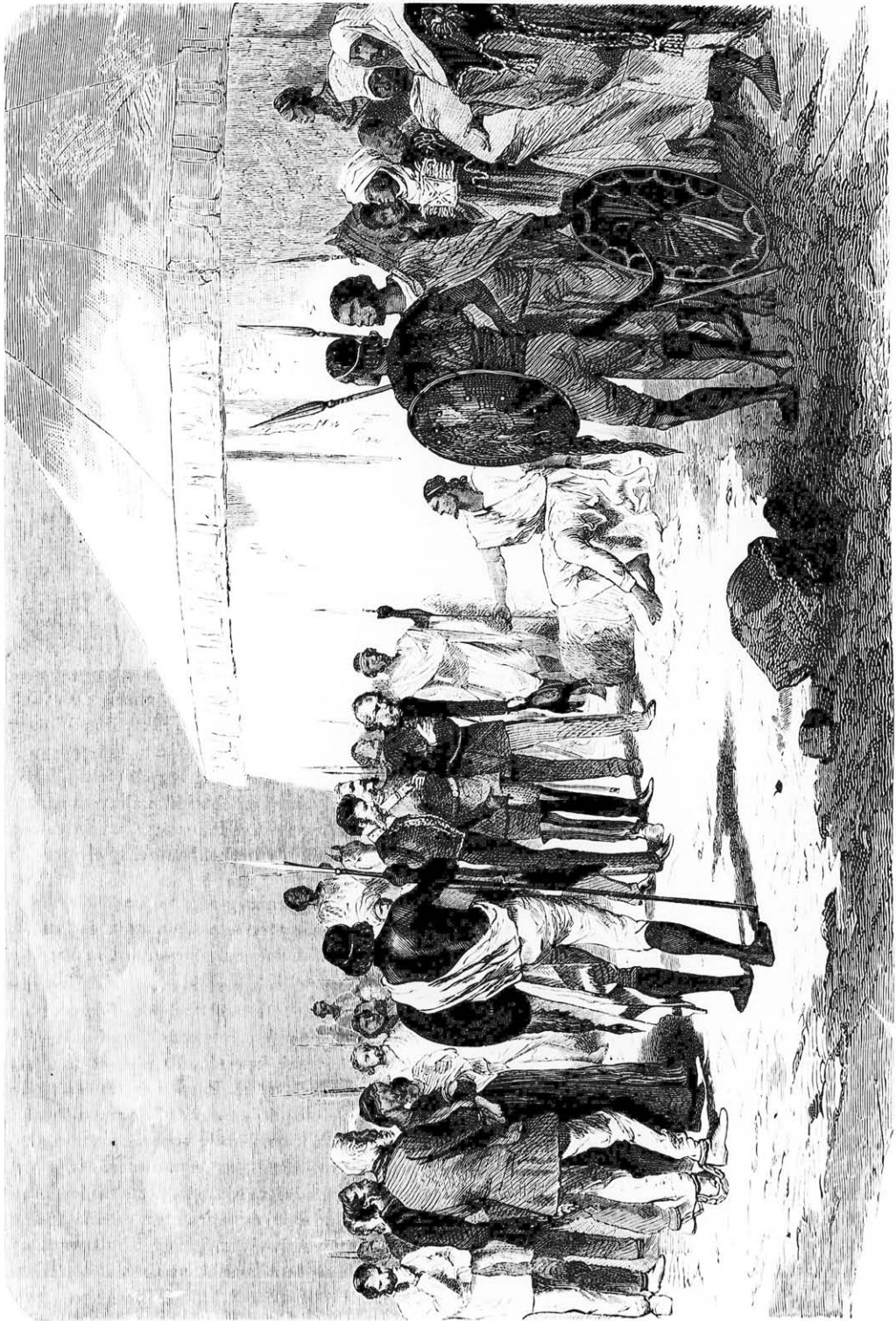

Blanc, Rasszam és Prideaux vasraveretése.

hogy vonuljon vissza, s azt mondván Fladnak, hogy üljön le, kérdezé tőle: „Láttad a királynét?” Flad igenlőleg válaszolt s hozzátevé, hogy őt küldé a néguszhoz szóbeli üzenettel. „S mi ez?” — kérdezé Theodorosz azonnal. „Anglia királynéja — viszonzá Flad — tudatja általam, ahogy felséged nem helyezi szabadságba azokat mindjárt, kiket oly régóta és jogtalanul tart fogságban, akkor nem számolhat tovább barátságára.” Theodorosz figyelmesen hallgatott, sőt az üzenetet több ízben ismételteté is. Némi szünet után így szóló Fladhoz: „Én az angoloktól barátságuk jelét

ilyesmit, hogy örömet okozzanak nekem velem! — mondá; — ez épen olyan, mint az a szőnyeg volt, melyet nem rég Kéaus által küldött volt nekem; azonban isten segédelmével vasra verettem ezen szőnyeg hozóját. Az az ember, ki ezen ajándékot hozta számomra, egyszerűen irigységet akart bennem gerjeszteni, mintegy így szólván: Ámbár király vagy, s ámbár kitünő látesövet adnak neked, te azt még sem használhatod.”

Flad mindent megtett, a mit tehetett, — de hiába, — hogy ő felségét ezen nézettől eltérítse s hogy meggyőzze őt, miként a létező barátság je-

Rasszam és társainak fogadtatása Theodorosz által. (Az „Egy király foglyait”-hoz.)

léül ajánlatot föl neki. Másrészt azonban kinyilatkozattá, halogy a királyné óhajását nem teljesíti, rá nézve szerencsétlen kimenetelű háborút idéz föl stb. Theodorosz bámulatos hidegvérrel hallgatá, s midőn Flad megszűnt beszélni, így szólt: „Ne félj semmit! a győzelem istentől jön. Én bizalmamat nem az erőbe, hanem az Úrba helyezem, s az segíteni fog. Bizalmam van azon istenben, ki így szól: „Ha van hited, azzal hegyeket is mozdíthatsz ki helyükből oly könnyedén, mintha mustármagok lennének.“ Azt is mondá,

hogy ha Rasszamot nem is verette volna vasra, a dolgok mégis úgy fordultak volna, minthogy nem küldtek volna neki munkásokat. Ő tudja Bell és Plawden idejéből, hogy az angolok nem barátai, s ha ezen emberekkel mégis jól bánt, ezt személyeik iránti tekintetből tette. Végre így fejezte be szavait: „Én isterre hagyom magamat; ő fog végezni a csatamezőn.“ (Foytl. köv.)

(Dr. Blanc után.)

Szokoly Viktor.

Fák, mint egészségörök.

— Egy utazó jegyzeteiből. —

Sehol sem hat valami kevés zöld jótékonyabban a szemekre, üdítőbben a lélekre, mint városi házak és lakások közelében. Fájdalom azonban a három, sőt négy emeletes „bérházak“ odabenn egyre szaporodnak és mindinkább uzsoráskodnak odakünn az éltető levegőt lehellő gyeppek, kertek és fák rovására. Ez által a városok, főleg a nagy és hirtelen növekedők, naponta egészségtelenebbek lesznek egész mélyen a földbe le, úgy hogy még csak iható vizet sem adnak többé. A megmérgezett kutak Berlinben, Drezdában, Bécsben, sőt Pesten is oly számmal szaporodnak, mint mennyi Londonban már sok idő óta van; épen így sűrűdik a mérgetelt levegő a magas, sűrű utcák és beépítet udvarok besejében. Újságlapok s közönség eleget panaszkodnak e miatt és mindent elkövetnek ellene, de hasztalan; a leghathatósabb volna, ha a hatóság végre erélyesen fellépne az uralkodó fapaszítás, a kertek és nyilvános térek beépítése ellen. Mert a fák inkább, mint bármi más, főforrásai az egészséges földnek és egészséges levegőnek. Megemésztik a szénsavat, mely az emberek és állatok által kileheltetik, és helyette élenyt, éltető levegőt lehelnek ki zöld leveleikből. Ezenkívül gyökereikkel kiszívják azon rosz anyagokat a földből, melyek azt, és kiváltkép a vizet abban megmérgezik. Egyszermind kedves védszemleket gyanánt szolgálnak a nyár forró és szűrő napsugarai ellen. Mily szépen és kellelmesen mesolygnak a fák és bokrok ezrei, virágok és nedves pázsitok közül a ködös, komor Londonban! Londonban, hol azonkívül száz meg száz nyilvános, fás és bokros tér, squares és nagy liget mértföldnyire húzódik a háztengeren keresztül! Olaszországban, Egyiptomban és másutt is sok város zöldben fekszik. Az angolok és hollandiak a régi faművelést megtartották s kiképezték, és pe-

dig leginkább a városokban, és egészségesebbek, mint minden más népek.

Még a hollandi Batávia is, különben egyike a legegészségtelenebb városoknak, oly részeiben, melyeknek utcái fákkal vannak beültetve, ment az ott öldöklő lázak- s járványoktól, és mily áldást képes a fák ültetése eszközölni még keleten is, ujabban megmutatta Alexandriában a kolerának gyors elhárítása, hol még 25 évvel ezelőtt, midőn fák nem voltak, e ragály majdnem állandóan dühöngött.

Svájczban is egész csomó pompás székváros sűrű szil-, dió- és más élettéljes fák koronái között fészkel.

Keleti és déli Oroszország legtöbb faluja és mezővárosa, melyek a legjobb katonákat szolgáltatják és egészséges, erős lakosság által válnak ki, festői erdőcskék- és berkekben félig elrejtve fókusznek.

Franciaországban még régi, izléstelen és barbár időktől fogva nagy területek kopaszon és fátlanul terjeszkednek. A lakosok szegények, egészségtelenek, kicsinyek, és a kertek és szántóföldek szegény és kiszáradt termést adnak. Városokban és névszerint Párisban, a fákat és azok művelését ismét méltányolni kezdték, és bármit mondjon is Labienus Cäsar ellen, Páris szépítése és egészségessé tétele első érdemei közé sorozva maradnak. Sokan, kik ott jártak, ismerik a tuileriákat, a Luxembourg-kertet, az elysei mezőket, a boulognei erdőt és talán saját tapasztalásukból tudják, mily üdítő és egészséges ott a párisiakkal ülni és a fris levegőt élvezni. Még a boulevard kávéházai is levegőt és árnyat nyújtanak oly silány szillfák alatt, hogy néhol úgy néznek ki, mint gyökerek. Egy angolnak, ki e fölött elméncedett, a párisi ezt válaszolá: „C'est vrai; mais après tout

ce sont des arbres.“ Mégis csak fák! Még egy nyomoruságos gyökér is sokat ér, ha néhány lombot hajt.

Itt még igen sok természetbuvárlati észrevételt idézhetnénk, azonban csupán következő természet-törvényre szorítkozunk: minél több erdő irtatik ki, annál több gyümölcsöző és tápláló föld nyeregtik; de ha a pusztta föld az erdők nedvesítő és termékenyítő védelmét nélkülözi, kiszárad és idővel *sivataggá és pusztasággá válik. Az éjszak-német síkságok a pusztulásnak néznek elébe, hol az erdők és fák mindig irgalmatlanabbul kivágatnak. Még a folyók is, melyek erdőkből táplálkoznak, mindinkább összezsugorodnak, pl. szemlátomást a gyönyörű Elbe. Humboldt látott egy folyót, mely erdős hegyen eredt, s az erdő kivágásával elenyészett, de 20 év után újra felbugyogott, mert ez idő alatt a hegy ismét megerdősödött.*

Megfogható tehát, hogy Kelet-Indiában és általában keleten századokig tartó istentelenség után erdők és vizek ellen, paradicsomokat mint változtattak át forró, száraz, dögletes sivatagokká, és most a paradicsomokat mesterséges erdősítés által iparkodnak helyreállítani.

Az amerikai köztársaságok éjszaki részeit az utóbbi ötven év alatt az erdőktől tökéletesen megfosztották, úgy hogy télen hideg, nyáron forró *szárazszelek* az emberiséget siettetett halandóságra kárhordatják.

Szóval, a fák városban ablakunk alatt, megbecsülhetetlen és kifogyhatatlan gyógyszeres üvegek a szűk utcák ártalmas kigőzölgései ellen.

Azért ügyeljünk a fákra! Azok valóságos egészségőrci a nagy városoknak!

Magyar versek a múlt század végéről.*)

I.

A magyar szabadság és magyar ruha visszajövése alkalmatosságával.

1. Hát rebegek? lám az egek bár kezdtek setétülni,
Látشانak ismét derülni.

Széled a gyász — s tün ez a száz
többet nem is ér.

A jaj s szélvész — mulik, fogy vész,
A már elalélt sereg — mely rég a hab közt ténfereg,
Fölészmele — mert rég éle
benne a friss vér.

Ögyecleg a hamu közt is egyegy kis szén,
Nem is véled, pedig éled a közepén.

2. Megpesdüle — s felhevüle
Magába új erőt szív — az értékteleenné lett szív,
Pattog a mejj — régolta mely
fulad, cped, sír.

Nohát ha még — szived nem jég,
Ha benned az a lélek — melyt említni is félek,
Nem indít-e, nem hevít-e
most a magyar hír?

A sűrű köd napodról lehullott Buda felett,
E hely körül — ki nem örül,
hát mi lehet.?

3. Oh dieső száz! — mint leány s ráz
Magáról minden szennyet, — melyt a német mübe vett.
Hol a manér — halssráf, gallér?
német majma,

Hol a bufa — ország csúfja?
Hová lett az eszkába — melybe senyvedt sokat lába
Csak még a bál — hogy gyakran áll,
az a baj ma,

Lehullott a német színes politia mázza
Sok értetlen — bár illetlen
másképen magyarazza.

Composui (szerzettem.) 1790. Mező István.

II.

Poétai játék.

melyet Csokonai Mihály kedves barátom játékos béka-egér-harcának emlékeztetére magához megküldöttem

Négy pipa dohányból állott
Játékidat olvasván,
Bámultam a szembe szállott
Két vitéz truppok vasán,
Mondhatom kárt tett szívemben,
Mert szintugy eseng-bong fülemben
Pallosok pendülése.

Csakhogy hallám is, elhalék,
Mint kit a menykő lecsap;
Bezzeg jó, hogy ott nem valék,
Nem ért valamely kardlap.

*) Néhai Mező István, reformatus lelkész hátrahagyott dolgozataiból.

Mert bár hordjam minden felől
Magyar kronológiánkat elől,
A csatának nincs párja.

Sőt egy sokat ért öregnek
Említvén Fisignátot,
Hogy taván egy ily seregnek
Vitéziből vert gátot:
Borzadt, s lévén így felele
Enthúziasmussal tele
Ez a vén oraculum:

En csak sok kakukszót érek,
Sok szép kenyért megettem.
De ily csatát, két ily derék
Nép közt még nem sejtettem;
A tokaji veszedelem
Alatt is ilyen félelem
Hazánkban nem ögyelgett.

Látván még jobban buzdulni
Rázkódó öregemet,
S az esztét szarába hullni:

Megszánám a lelkemet.
S mondtam, hogy e lármás játék,
A melyet a mint kiláték,
Csak poétai tréfa.

Éljen hát e harc írója,
Éljen játszadozása,
Éljen a fistbe-ment Trója
Apellesének mássa.
Tapsra magyar, nézd mit érel!
Lám ma is a vig Homer él,
S fénix támadt porából.

A házsártos s irigy eszek
Ha ocsárolják tréfáid:
Fojtásák le rakásra szeszek
Által még több pipáid.
Most pedig koszorús fejed
Zöldüljön, s ekkép neveljed
Músáid a hazának.

Composui (azaz: szerzettem) 1795. Mező István.

Közli: **Hajdú Lajos**, tanár.

A szemről és szemrontásról.

Vajmi gyakran láthatjuk, hogy sokan oly ki-méletlenül járnak el szemeikkel, mintha épen ezek megsemmisítésére törekednének, mintha a lélek e tükre nélkül is élvezhetnék a nagy világ-egyetem örökké ragyogó diszeit. De ezek a szem-fénynyel ép úgy járnak, mint sok mással történik e világon: míg bírjuk, nem tudjuk megbecsülni; de ha részben vagy tökéletesen elvesztettük, ismerjük csak fel megbecsülhetlen értékét, mire azután annál súlyosabban érezzük a veszteséget.

Már maga a természet int bennünket, hogy a szemet, mint szent ereklyét őrizzük, mert mély esontágyba helyezte, gazdagon ellátta körülvevő kötszövettel, hogy ez minden nyomást ellensúlyozzon és mellső, kifelé irányzott felülete pillával és pillaszőrrel bir, hogy ez irányban is mentve legyen káros befolyásoktól.

A szem eleme a világosság, és ha ez utóbbit hatalmas életingernek ismerjük el, legmagasabb fokban nyilvánul ez értéke a szemnél. De ennél ép úgy, mint mindennél, mit ingernek nevezünk, sem a nagyon gyenge, sem a tulerős, hanem csak egy meghatározott középfok felel meg természetünknek. Huzamos hiánya a világosságának erősen gyengíti a látérot; de a nagyon fényes is tulin-gerlés által semmisíti meg.

Mindenekfölött kerülendő a kápráztató fe-hér felületek huzamos megtékin-tése, különösen ha ezek a naptól meg vannak világítva, melye-nek: hófelületek, fehérre meszelt házak, szoba-falak stb. A sarkvidékeken igen gyakran fordul

elő az ugynevezett „hóvaktság,” mert az örökös hó, különösen napfénynél, fölötté kápráztató fényt vet vissza és a látérot rövid idő alatt tökéletesen megsemmisíti. Nálunk is fordulnak elő ily esetek, s nem is oly igen ritkán, mint közönségesen hi-szik. Ép úgy kerülendő az igen fényes, színes és visszatükröző testek megtékin-tése. De a hol a hivatás ez elővigyázatot lehetlenné teszi, mint pl. aranyműveseknél, tűz-körül-i munkásoknál, legalább rendes és nem igen nagy időközökben a szemnek nyugalmat kell adni, és tiszta, friss víz-zel való kimosás által a nemes szervnek erősít-tetnie kell.

Azon munkák, melyeknél a szem kis pontokat élesen felfogni kénytelen, mint pl. kis betűk írása vagy olvasása, fénylő kis gyöngyök felvarrása stb., főleg ha mesterséges fénynél történik, igen megerőltetik a szemet. Tökéletesen egészséges szemnek ily munka még legkevesébbé ártalmas, ha középfoku világításnál, a helyes láttávol meg-figyelésével és időközönkénti nyugalommal tör-ténik. De ha a szem már meggyöngült, legyen az csak a legcsekélyebb mérvben, a káros hatá-sok befolyása nagyban fokozódik. Valóban ideje volna, hogy a gyermekek tankönyveire e tekin-tetben is több figyelem fordítatnék, hogy azok mind szép, *nagy betűkkel nyomtatnának*. A kis sto-rootyp-féle kiadások, melyek most oly gyakran, különösen gymnasiumokban használtatnak, a fiatal tanulók szemeinok nagy kárára vannak be-hozva.

A *tantermek* is világosabbak lehetnének, mint a minők legtöbb esetben; nem csoda tehát, ha a fiatal tudós már 16 éves korában szemüvegen át nézi a világot. De hogy vannak emberek, kik ép és tökéletes látó mellett szemüveget használnak, hogy — mint hiszik — tekintélyüket növeljék, felfoghatlan, de való tény, miről meggyőződni mindennap elég alkalmunk lehet, különösen nagyobb városokban. Ki szükség nélkül szemüveget használ, meg lehet győződve, hogy rövid idő múlva valóban szükségből fogja használni.

Gyermekek, de gyakran felnőttek is azon rossz szokással bírnak, hogy tökéletlen világításnál, félhomályban olvasni vagy írni szeretnek. Egy be nem végzett munka vagy megkezdett érdekesítő történet, melynek végére kell jutni, gyakran alap-okai a rövidlátásnak, mert a szem minden nyomása és fájdalmassága tekintetbe nem vétetik a cél elérése mellett.

A látóerő gyengítő befolyások közé tartozik a látópont reszkető vagy gyors tova mozgása. Rossz szokás tehát menés- vagy kocsiszák-közben olvasni, mert ez a szemnek idővel bizonyosan ártalmára szolgál.

Minden gyors átmenet a sötétből világosra vagy megfordítva, a szemnek igen ártalmas; vannak esetek följegyezve, midőn valamely sötét hely hirtelen kivilágítása által azonnali, gyógyíthatatlan vakság állott be. Ez oknál fogva célszerűtlen, ha a kelő nap fénylő sugarai a hálószobába esnek, és talán az ébredő szemeket közvetlen találják. Legcélszerűbb a hálószobákat mérsékelt félhomályban tartani.

De célszerűtlen azon világítás is, mely a szobának rendszeren csak kis részét világítja meg, míg a szoba másik része anélkül homályosabb, mint az átlátszatlan fedéllel bíró lámpáknál történik. Egyáltalában a gyertya és lámpafény, mely rendszeren sárgás, elmosódott fényt nyújt, már e tulajdonánál fogva sem alkalmas annyira a szemnek, mint a napfény, és azért a látóerő oly megerősítését sem engedi meg, mint az utóbbi. Mesterséges világításnál a szemnek tehát annyival inkább gyakori nyugalomra van szüksége. Egész éjeken át folytatott munka nem csak az álom hiánya miatt bír egészségrontó befolyással, hanem a látóerőt is nagyban gyengíti. De ha valamely munka által a szem nagyon igénybe van véve, mely egyszersmind a mesterséges világítást mellőzhetlenné teszi, úgy a világos, nyugodt és egyenesen égő lámpa-láng sokkal célszerűbb az ide s tova mozgó gyertyalángnál.

A színek közt a világosak, különösen fehér

világos, vörös, sárga vagy kék a látóerőt leginkább gyengítik, a sötétek kevésbé. A szemre legjótékonyabban hat a zöld és sötétkek szín, azért sokáig tartó megerősítésnél a zöld és kék szemvédők a legjobbak.

A látóerő fentartására és erősítésére szolgál a többször említett elővigyázaton kívül a diatetikus eszközök közt főleg még kettő. Az első a látóerő gyakorlásában áll nagy láttávokban, különösen szabad, de leginkább zöld területeken. Ily gyakorlatok, melyek főleg azoknak ajánlatosak, kiknek szemei gyakori gyengítő befolyásoknak vannak kitéve, legjobban akkép eszközöltenek, ha a szemet oly gyakran, mint csak lehet, zöld, gyengén megvilágított tereken engedik nyugodni és időnként a láthatár szélén levő tárgyak (pl. bokor, fa, ló) tiszta felismeréseig erőltetik. Ily megerősítés idővel valódi csodaerővel bír a szemre; innen magyarázható az erdészek foletteles látási képessége.

A látóerő fentartására és erősítésére szolgáló második diatetikus eszköz: a szempillák, szemöldök, valamint halántéktáj naponkénti mosása friss vízzel, közvetlen a lefekvés előtt. Valóban mi sem erősíti inkább a szem idegzetét és nincs szer, mely jobban megóvná a szemet a vérbőségtől (a legtöbb szembaj főokától), mint ez egyszerű, ártatlan szer. De ha a szem gyakran ki van téve káros befolyásoknak, úgy e mosást napjában többször lehet ismételni.

Minden más óvó vagy erősítő szertől, melyekkel többnyire hivatlanok mesterkednek, gondosan kell őrizkedni. Egyáltalában kerülni kell az ugynevezett háziszereket, ha még oly egyszerűeknek és ártatlanoknak látszanak. Nem egy ember vesztette már szemfényét ily ártatlan, gyönge háziszerek használatától.

Azért a szemüveget is csak mint utolsó segéd-eszközt használjuk, és a mennyire lehet, gyönget válasszunk, főleg a szem szükségének megfelelően, mert különben könnyen inkább kárunkra, mint hasznunkra szolgál. Ha már szemüveget vagyunk kénytelenek használni, úgy, ha csak lehet, írás- és olvasásnál tegyük le; ha ezt tenni elmulasztjuk, látóerünk igen meggyöngyül, s nem sokára erősebb szemüvegre szorulunk. Legkártékonyabbak az ugynevezett „*wikkerek*,” mert többnyire ferdén állanak a szem előtt, és így a napsugarak erősebb törése által a szem idegeinek erősebb izgatását eszközölik, minek természetes következménye a látóerő tökéletes gyöngetése.

Óvjuk tehát, a mennyire tőlünk függ, e leg-

becsesebb érzékünket káros befolyásoktól, s szolgáljanak e sorok intésül azoknak, kik a szemmel, mint „pénzzel“ megszerezhető birtokkal bírnak.

Breuer Armin.

Egy hét története.

(Okt. 25.)

(VK.) Valljuk be őszintén, hogy midőn néhány év előtt havonként egyszer megjelenni láttuk őt a képviselőház szószerkén, nem azért, hogy egy-egy hatalmas szónoklatot tartson, hanem hogy közönyös arccal és még közönyösebb hangon örölje le a ház havi költségvetését: meg sem álmódtuk, hogy nemsokára a miniszteri támlányok egyikén fogjuk megpillantani.

Hanem hát ez a carrierek időszaka!

Egy kis halgatag, de következetes képviselőség, egy kis erélyes főispánkodás, egy kis kellemtelen királyi biztoskodás a hevesebb megyék nyakán — s az, a mi folytatásul következik, nem kevesebb, mint egy miniszteri tárcsa, és pedig a legfontosabbak egyike, az, a melyekre egykor Szemere Bertalan annyira teremve volt, és a melyekre mostanában a közvélemény Csengery Antalt jelölte ki, a ki azonban rögtön „beteges“ ember lett, mihelyt e tárcával megkínálták.

Rajner Pál — Bars megye főispánja — még ha akarta volna, sem állhat elő ily kifogással. Ő már külsejében is maga az egészség, maga a férfiaság. Mondják, hogy szellemében is meg van az erő, s ha nem valami világra szóló kitérő is, de eszes, tapasztalt, higgadt megfontolású és szilárd meggyőződésű férfi, szóval, birtokában van oly tulajdonoknak, melyekkel b. Wenckheim után — kinek mellét ma már a Lipót-rend nagykeresztje s egész lényét a belső titkos tanácsosi méltóság díszíti — nem lesz valami nagyon nehéz kitérnie. A visszalépett báró méltán áll ugyan köztársaságban, mert mindig hazafias mágnás volt, finom modorú, lovasias jellemű; hanem a mai idő más kaliberű minisztereket kíván, több erélyt a kézben, s demokráciában nézeteket a szellemben.

A báróval együtt lépett vissza Szilágyi József is, e kitűnő államtitkár, kinek helyét most Tóth Vilmos foglalja el, e fölkapott fiatal képviselő, ki gőzmozdonyon emelkedik. Egy hét előtt még kicsinyeltük színházi intendánsnak, s ma már államtitkár, ki — meglehet — maga fog választani intendánsot. A budavári nap enyájas fényéből még Csengery Imrénének is jutott egy csomó; mert e puritán férfi ma már „méltóságos ur“ a miniszteri tanácsosi karszékben. Őt különben nem esábitja a cím, de a helyet, ha egyszer elfoglalta, meg fogja ülni emberül. Csak azt ne kívánják tőle, hogy a mi-

niszteri szalonokban is pompázzék. Nem arra születte, hogy nyakkendőjén (ha van) perfekt eszokrokat kössön, hanem hogy dolgozzék. Ő egy fából van faragva Kerkapólyval, kivel most egy miniszteriumban fog működni.

E változások különben nem az egyedüli fontos események Budán. Történt ott egyéb is. Éppen ma van a napja, hogy a király (ki csak oly örömmel vadászgat Gödöllőn, mint él ott esőben, egyszerűen a királyné) keleti útjára indul.

Az egész világ iránytűje kelet felé van most fordítva, hol egy nagy elme fogta magát, s megváltoztatta a földrajzot. Elszakított két világrészt, hogy összekössön két tengert. S e csodaművet, mely Lesseps nevét örökössé s a hála tárgyává teszi, meg most nézni, a ki csak teheti. Mennék fejedelmek, nagyurak, tudósok, kereskedők és írók. S megy a magyar király is, hogy II. Endre után az első legyen, ki látta Konstantinápolyt és Jeruzsálemet. Ha csak egy kéjút volna szóban, akkor egyet sohajthatnánk a százezerek fölött, a melybe ez kerülni fog; de ez érdek-út is egyszerűs mind, mert a suezai csatorna nem azért esik a mi Adriánkhoz oly közel, hogy ne vonhatnánk belőle sok hasznot, ha e jó alkalmat nem nézzük közönyösen. Az volt eddig is a baj, hogy a Bécsben lakó magyar királyok nem kelet felé tekintettek, hanem Frankfurthajártak.

Gróf Andrássy Gyula szintén kíséri a királyt, s mivel az egyiptomi alkirályt őt utijegyet is küldött neki, néhány főhivatalnok s egy-két író (ugy mondják: hogy Kecskeméthy Aurél és b. Pongrácz Emil) az alkirály költségén fogják megjárni Egyiptomot, a hová most annyian vágnak, és oly kevesen juthatnak.

Azalatt itthon folyni fog az országgyűlés, s bizonyára a pénzügyér nem egyszer fogja szintén úgy érezni magát a piros támlányban, mintha hánykódó hajón ülne a fekete tengeren.

Az ő „vastag könyve“ az államvagyonról igen dicséretes munka ugyan, mely mutatja, hogy Lónyay nagyon tevékeny miniszter, de midőn hatmilliónyi meggazdálkodást mutat ki, akkor bizony nem egy embernek jut eszébe: hogy ha ennyit meg lehetett gazdálkodni, miért nem segítnek sok terhen, s miért nem gyámolítanak sok fontos ügyet?

A sajtó még mindig a bélyeg terhe alatt nyög; új postaház maig sincs; a népnevelés csak lassan fejlődik, s bár a főváros szépítéséről (boulevardokról, hidakról) most ígér a kormány egy törvényjavaslatot: eddig bizony kevés történt Budapest emelése végett is.

Szóba fog jöni közelébb a nemzeti színház is, (hir szerint: Tisza Kálmán szólal föl érdekében), mert valahára már ennek ügyét is rendezni kellene. Beszéli ugyan, hogy egy nagy királyi dalszínház építése épp most forog a szőnyegen, de a színházi kérdés nálunk mindig olyan hamvadó tűz volt, mely egy-egy nap föl villant, hogy aztán hosszú időre elaludjék. Fújni kell tehát, hadd vessen lobbot, s világa mellett intéztesse el valahára ez az ügy is, mely a közműveltségre igen fontos, habár nem egy táblairánk szeret minél kevesebbet adni rá.

A nemzeti színház — majd minden este tanúi lehetünk — nem felel meg azon büszke címnek, melyet visel. Operájának aehill-sarkai mindig kirínak, valahányszor egy klasszikus dalművet vesznek elő, minő például a „Don Juan,” melynek mindössze is két másodrendű szerepét tudják jól betölteni: Zerlinát és Leporellót Pauliné asszonynyal és Kőszeghyvel. Drámai személyzete (kivált a férfiaké), oly kicsiny és hézagos, hogy minden este ugyanaz az egy személyzet játszik, mely noha mindig tanul, nem képes annyi érdekes színművet tanulni be, a mennyi egy folyvást jó játékrondhez kell. A művezetésben sok a hiány, a gazdasági eljárásban még több, a pénztárban pedig — nyolcezer forint. Ide is ember kellene tehát a gátra, még pedig mielebb!

Ember azonban akad, csak keresni kell.

A múlt héten találta meg emberét az állatkert is, mely Xántus eltávózása óta igen gyöngye igazgatás alatt állt. Most Hegyessy Kálmánt (Gibbon magyarítóját) választák meg igazgatónak, ki helyettes elnöki minőségében is sok buzgalmat fejtett ki. Ő ugyan nem zoológ, de elődje sem volt az. Hanem az ő keze alatt a kétszáz talléros alligátort aligha feledték volna künn a hideg levegőn, hogy bele vesszen s csupán bőre jusson a múzeum kitömött állatai közé; mert ő gondos, figyelmes ember, ki szereti az állatkertet s nem

rösteli a fáradságot érdekében. Az ilyen férfi szak tudóssá is könnyen válhatik, ha oly térre jut, melyen örömet mozog. E meggyőződésben üdvözlé őt a sajtó, mely tanuja volt, hogy néha egy pársorral is mint jártá végig a szerkesztőségeket, ha meg volt arról győződve, hogy e pár sor közlése az állatkertnek használni fog.

Valamit kellene e télen kitalálni, hogy jövő tavasszal új vonzerőt adjanak e gyönyörű kertnek. Oda kellene vonni a főrangú világot is, mert hiába hangoztatjuk a demokrata jelszavakat: a társas életben még sokáig a high-life után fog tódulni a tömeg, s egy pár vékony hangú grófnő ma is nagyobb közönséget tudna vonzani egy hangversenyterembe, mint akár a legjobb művésznők. Még a nép is megáll az utcán, hogy bámulja a bársony uszályt s a cimeres fogatot. Sőt kigyalogol szélben, esőben a rákosi gyepre is, hogy nézze: mint futtatnak az urak. Hanem a mult kedden lehetlenné vált, hogy e kíváncsiságot kielégítse. Olyan komor, lucskos idő volt, hogy még a társaság hölgyei is — négy-öt igazi amazon kivételével — honn maradtak, s az az egy pár omnibusz, mely rászánta magát a kirándulásra, oly lassan cammogott vissza, mint egy iszapban járó monstrum. Pedig — mint a sport emberei mondják, — kár, hogy az idő nem respektálta jobban multságukat, mert igen érdekes futtatások voltak, nehéz küzdelmek, igazi sport-pálmák. Az európaszerte ismert sportsman gr. Eszterházy Miklós itthon ezuttal nem boldogult, s hires „Strizzel“-jét új vetélytársak győzték le. S nem boldogult sem a gr. Keglevich Béla „Zápolyá“-ja, sem a gr. Károlyi Gyula „Büszké“-je. Sőt a gr. Szapáry Iván „Violet“-je is csak egy díjat (1500 frtot) nyert. Két-két díjat nyargaltak ki ellenben a gr. Wenkheim Rudolf „Chief“-je és a gr. Bathányi István „All my Eye“ paripája. És most már ez ázó-fázó multság után a Rákos versenytere tavaszig csöndes lesz; tavaszra pedig az egész gyep újra átalakítását, díszesebbé tételét tervezik. És ha tervezik: bizonyára ki is fogják vinni. Sokkal kevesebb reményünk volna hozzá, ha nem a lovak, hanem a múzsák érdekében terveznének valamit.

V e g y e s k ö z l e m é n y e k.

Történeti naptár. Október hó 30-án Bonaparte győzelme Wred-en Hanau mellett 1813. — Napoleon Lajos bonapartistai tervforralása Strasburgban 1836.

31. Luther thesisait kifüggeszti s a hitjavítást nyilvánosan megkezdi 1517. — A girondiak kivégeztetnek 1793. — Palzow írónő †. 1847.
November. 1. A lisaboni földrengés 1755. —

Szcitovszky János született 1785. — Az éjszak-amerikai Egyesült-Államok elnökévé Lincoln Ábrahám választottat 1860. — Cseh nemzeti tüntetés Prágában az egyetemi ifjúság által 1860.

2. Bethlen hadai Bécs előtt 1619. — A capuai capitulatio 1860. — Jellasich bevonul Bécsbe 1848.

3. Boromaeus Károly †. 1584. — Magyarország vegyes házasságot köt 1527. — Windischgrätz kihirdeti Bécsben a statáriumot 1848. — Lamoricière olasz nobiletét 1860.

4. Suwarow beveszi Prágát 1794. De la Roche festész † 1856. — Svédország egyesül Norvégiával 1814.

5. Nagy tűzvész és zsidóüldözés Bécsben 1406. — Inkermani csata 1854. — Klar Alajos, cseh tudós † 1860. — A trieszti honvéd vadászok az esküt megtagadják 1860. — Omer pasa megveri az oroszokat Igur mellett 1855. — Svédországban a zsidók emancipáltak 1860. — Keppler † 1530.

Közli: V. A.

* (*Pompejus és Brutus szobra*). Körülbelül két hó előtt érdekes szobrokat találtak Pompéjban, melyek történelmi és művészeti szempontokból egyformán érdekesek, s a külföldi képes lapok siettek is a két szobor rajzát azonnal megismertetni. A Pompéjban folyton tartó ásatások alkalmával a föld alatt három lábnyi mélységből — Lucilius Pompilius házában — két mellszobrot hoztak napvilágra az ásók. Nápolyba vitték, hol a szakértők azonnal megvizsgálták. Az eredmény az, hogy az egyik szobor: Pompejus magnus szobra, a másik Brutusé, Caesar egyik gyilkosáé. Mindkettőt összehasonlították a Rómában levőkkel s a hasonlat kétségbevonhatatlan. Csak abban különbözik a most föltalált Pompejus-szobor a rómaiától, melyről azt mondják, hogy ugyanaz volna, melynek talapzatánál a vérrel elborított Caesar összeroskadt, hogy ezen a vonások több méltósági érzetet, több fenhéjazást fejeznek ki, bár kinyomata egészen vére nemes és szelid. Brutus mellszobra mély önérzetet, szilárdaságot fejez ki, semmi dac nincs vonásain, melyek szintén szelidek. Vonásról-vonásra megegyezik a leírással, melyet Cicero nyújtott róla. Mindkét szobor a nápolyi muzeumban van kitéve. Mindkettő a legszebb márványból van faragva. Az egyikben több szakértő valami festék-maradványt is vett észre, melyből azt lehetne következtetni, hogy a rómaiak akkortájt festették szobraikat.

* (*Az Egyesült-Államokban*) az utóbbi három év adatainak összevetéséből a következő eredményt

lehet kivonni. Minden 97 emberre esik egy halott, minden 103-ra új szülött; minden 170-ik ember hirlap-előfizető; minden ezer közül három iszákos; minden 8000 közül egynek gyára van; minden 9000 közül három válik ki olyan, kit két évnél továbbra ítélnék el; minden 11,000 közt van két gyilkos, s minden 12,000 közül három gyilkosság áldozata. Az öngyilkosok arányát nem lehet meghatározni, mert az aránytalanul ingadozó.

* (*A pápák statisztikája*). Most, midőn a figyelem egy része Rómára van irányozva a nemskára egybeülendő concilium miatt, érdekesnek tartjuk az alábbi adatokat közölni. Szent Péter óta IX. Piusig 293 pápa uralkodott; ezek közül 31 bitorlónak, antipápanak van kinyilatkoztatva. A 262 törvényes pápa közül 29 erőszakos halállal mult ki, kik vértanuk lettek; 35 más pápa is erőszakos hallállal mult ki, de nem lettek, vagy még most nem vértanuk: ezek közül négyet (VIII. Jánost, VI. Leot, VII. Leot, és XII. Jánost) meggyilkoltak; A 262 pápa közül tehát 34 mult ki rendkívüli módon. Huszonöt pápa fosztott meg méltóságától, vagy száműzetett, nem is számítva az avignoi pápákat. Összesen 35 pápa van szakadárnak, eretneknek mondva, t. i. az első pápák közül 13, kik nem hitték Krisztus istenségét, s később 22, kik Berangar tana felé hajlottak. V. Leoról mondják, hogy asszony volt. Huszonnyolc pápa csak idegenek segélyével tartotta fenn magát székében; nevezetesen VI. Orbánt a magyar király, nagy Lajos. Ezek közé tartozik IX. Pius is, ki következő segítségekhez folyamodott, az osztrákhhoz, spanyolhoz, a franciához kétszer, nápolyi II. Ferdinándhoz, Lamoricière fekete csapataihoz, majd II. Ferenc zsoldosaihoz, majd pedig önkéntesekhez, kikből a pápai csapatok állanak. Ez adatokat bő részletekkel Petruccelli de la Gattina állította össze egy füzetben, melynek címe „Levelek a conciliumról,“ s mely most jelent meg.

* (*A könyvtárak óriása*). Az angol nyilvános könyvtárak legtöbbjében egy óriás könyv kelti föl a figyelmet, mely 4 öl hosszú és két öl széles, ha pedig felnyitja az ember, fél lábnyi diszes betűkkel az angol hősök neveit és életkorukat látja följegyezve a könyvekbe. A papir vastag, s azonnal észre vesszük, hogy csupán e célra gyártott. A könyv címe: „Az angol hősök Pantheonja,“ s Londonban 1832-ban nyomták. Nyomásához külön papir, külön betűk és külön sajtó kellett. Csak száz példányt készítettek az óriás könyvből, s ezek mind Angliában vannak.

idő lesz, a Rákoamezőn, s ha az idő nem kedvezne, a pesti plébánia templomban lesz a szertartás.

* (Az 1869—70-ik évi statisztikai tanfolyam) f. hó 26-ikán volt megnyitandó a magyar kir. tud. egyetem II-od emeleti jogtani termében, s ugyanakkor tartatott folytatólag az I-ső eladás is. A földművelés-, ipar és kereskedelemügyi magyar kir. miniszter szándéka szerint, az általa szervezett ezen tanfolyam nyilvános lévén, csak a helyiség tér nagysága szab határt a statistika iránt érdeklődő hallgatók számára. Minthogy azonban a tanfolyam befejezése után az előadott tárgyakból vizsgák is tartatnak, az erre illető hatóságaik által kötelezettek, vagy magukat önként kötelezők rendes hallgatókul vétetnek fel a tanfolyamba, mely célból a rendes beíratásn kívül a helyszínen is fognak beírni a jelentkezők.

* (Hegyesi Kálmán) az állatkert eddigi buzgó helyettes elnöke, a választmányi gyűlésen egyhangulag, kömfelkiáltással megválasztatott igazgatóvá.

* (A Karagyorgyevits féle fejedelemséggel kapcsolatban) napokban a pesti fenytű törvényesek ülést tartott s ebben elhatározta, hogy miután a szerb kormány vonakodott kiszolgáltatni a gyilkosságra vonatkozó eredeti okmányokat, a belügyminiszterium szólíttassék fel, hogy az okmányok hiteles másolatát szerezzze meg a törvényesek számára.

* (Az egyetemi növénykert számára) az igazgatóság megvette Bartl híres virág-kertjéből a szép orchidea-gyűjteményt. De baj, hogy a munkások hanyagsága folytán az új üvegház még nem készült el s így a szép gyűjteményt nem lehet berendezni. Párisból is megérkeztek a megrendelt növények, miáltal az üvegház csínra nézve igen sokat nyert. Különben is több féle isléses s egyuttal célszerű átalakítást vittek rajta véghez.

* (A bécsi egyetem hallgatóinak száma) az 1869-ki tanévben volt 3868, tehát 564-gyel több mint megelőző évben. Egyedül az orvoshallgatók száma 1508, tehát háromszor több mint Berlinben. Négy év óta az orvoshallgatók száma megkétszereződött. A hallgatók közül 2754 Ausztriából, 1929 Magyarországból, 94 pedig külföldi volt. A magyar tanulók csaknem 2000-re menő száma hangosan sürgeti a pesti egyetem reformját.

* (Pozsonyban múzeum felállítását) tervezik s az eszmé oly viszhangra talált a lakosságnál, hogy már közel 1200 db régiség ajándékozottat e célra s vannak egyes darabok a XIII-ik századból is. A tárgyak egyelőre a váróház egy helyiségében vannak felállítva; az érdem ez úgy körül, mint írják, főként Könyöki realtárnak tulajdonítandó.

* (Gyurmán Adolf) közelebb elhunyt hírlapírónak sírja föld állítandó emlékkőre s hírlapírói körökben gyűjtés rendeztetvén, e célra 78 ft gyűlt be s e napokban az adakozók különösen az elhunytak barátai egybegyűltek, hogy a sírkő iránt intéskedjenek. Elhatározatott, hogy a sírkő lehetőleg egyszerű legyen, s a fennmaradandó összeg az örvegynek adassék.

* (A keceméti épüregylet) kijelentette az előjáróság előtt, hogy a városban felállítandó ipar-

iskola alapítókéjeül, rendelkezése alatti 1000 forint összes vagyonát alapítványképen felsajnálja.

* (Debrecenben iparos iskola felállítására) iránt annak be szakferfiak kérvényét a városhoz s valóban e szükaéget pótló intézet valószínűleg rövid idő alatt létre is fog jönni.

* (A zánkai-zágrábi vasútvonal) megnyitása nov. 20-ikára van kitűzve.

* (Égi háborúról írnak), mint természeti ritkaságról Zságráhból, hol e hó 20-ikán erős villámlás és dörgés közt vonult át nyáriás zivatar.

* (A sopronyi szabad kőműves páholy) nagy részvének örvend. Közelebbi üléseben számos új tag vétetett fel, s pedig a lakosság minden osztályából, mi főként annak tulajdonítandó, hogy az egylet felvilágosító, népszerű iratokat is terjeszt.

* (A Corvina f. évi augusztus havában) megkezdvén tényleges működését ennek első eredménye gyanánt eddig 18 füzetet bocsátott nyilvánosság elé. — Ezen füzetek a következők: 1. Corvina kis naptára 7 iv, ára 16 kr. 2. A népbankokról, írta Kenessy K. 4 iv, ára 8 kr. 3. A főváeny népies regény, írta Milecz Béla I-ső füzet 6 iv, ára 15 kr. 4. A főváeny népies regény, írta Milecz Béla, II-dik füzet 5 iv, ára 15 kr. 5. Attila isten ostroma, írta György Deák, 2 iv, ára 6 kr. 6. A malom alatt, írta Jókai M., 5 iv, ára 12 kr. 7. Erzsők asszony története, írta Jámbor Jeremiás, I-ső füzet, 5 iv, ára 15 kr. 8. Erzsők asszony története, írta Jámbor Jeremiás, II-dik füzet, 5 iv, ára 15 kr. 9. Egy igaz polgár élete, írta György Vilmos I-ső füzet, 4 iv, ára 15 kr. 10. Egy igaz polgár élete, írta György Vilmos, II-dik füzet, 4 iv, ára 15 kr. 11. Egy igaz polgár élete, írta György Vilmos, III-dik füzet 6 iv, ára 20 kr. 12. Zrinyi Miklós, írta György Deák, 2 iv, ára 5 kr. 13. Természeti képek, írta Greguss Gyula, I-ső füzet, 10 iv, ára 30 kr. 14. Természeti képek, írta Greguss Gyula II-dik füzet, 9 iv, ára 30 kr. 15. Dalos könyv, 6 iv, ára 30 kr. 16. Magyar nép naptára, 11 iv, ára 30 kr. 17. Egy honvéd naplója, Vajda János, 8 iv, ára 25 kr. 18. Toronyi Tamás, írta György Deák, 2 iv, ára 8 kr. Megrendelések az elősorolt művekre a kített árak mellett ugy az igazgatóságnál (Post-reáliskola-utca 14. szám) valamint minden vidéki ügynökségnél eszközölhetők. Reméljük, hogy a t. közönség méltánvala a társulat ádvös törekvését, minél nagyobb számmal fogja megrendeléseit eszközölni.

* (Az új-épület megváltásának ügye) a közelebbi városi közgyűlés elé fog terjesztetni. A tanács körében azon nézet jutott érvényre, hogy legcélszerűbb lesz, ha maga a város veszi kezébe a megváltást s tárgyalásba bocsátkozik a katonai kincstárral.

* (A kassai főtemplom) a goth építészetnek házámban egyik legnevezetesebb emléke, közelebb javítottván, rossz kezekben forgott. Az anyag gyenge volt, a ragasztás hanyag, a felrakott goth tornyosokkák egy része már lehullott, s a mi a legsajnálatoz illy tisztelőreméltó régiségnél, cifra festéssel akarták a munka hiányait eltakarni. Már az előbbi püspök sem stilszerűleg javítottá ki e templomot.

* (*Angolosan*). Egy angol a közelebbi pesti lövészeny mindenféle fogadásokat ajánlott, hogy ő egy kitűzött célt hamarabb elér gyalog futva, mint akarmelyik paripa ügetve (trabban). De senki nem akart fogadni vele, mert mindig megszokta nyerni az ily fogadásokat.

* (*A pesti sárdákat*) e napokban bejárta egy városi bizottság, mely megvizsgálta, nincsen-e bennük egészségreontó hulla. Egyzserszind kijelenté a zárdafőnököknek, hogy többé templomi sírboltokba temetni nem szabad.

* (*Az aradi csata emlékszóbra*) most az ottani takarékpénztár kertjében van kiállítva. Mintegy ölnyi magas talapzaton féltérdre ereszkedett női alakot tüntet elő, fejét busan leeresztve, balkezeben babérkoszorút tartva; az arcon gyász borul el, de egyzserszind illetség. A mű egyes részletei közül kiemelik különösen az öltönyt redőit, a kart stb. Most azon ohajtás nyilvánul, hogy a szobor ne a temetőben, hanem valamely nyilvános helyen állíttassék fel.

* (*A legújabb magyar báró*) bécsi lapok szerint e napokban kineveztetett Schey Frigyes bankár személyében, ki a vaskoronarendet nyervén, az ezzel járó báróságért folyamodott s azt megnyerte.

* (*Werther báró*). Poroszország eddigi bécsi követe, ki eddigelé Beust-ellenes politikája folytán sokat beszéltetett magáról, francia nagykövetté neveztetett ki. Mashaov helyezési okmányát ő felségének Budán nyújtotta át.

* (*A „Concordia“ bécsi írói egyeslet háza*) fölépült, s zárkóvát vasárnap d. e. 10 órakor tettik föl A táblán következő felirat lesz olvasható: „A „Concordia“ egyeslet háza, alapítá a journalista- és írói egyeslet. Építetett 1869-ben. Concordia res parvae crescunt.“ Délután az építkezésnél közvetlenül részt vett egyének tiszteletére „a fehér lóhoz“ címzett vendéglőben rendeztek ebédet.

* (*Makart legújabb festményét*). „Romeo és Julia“ t 5 felsége megvette magán-keptára számára. A kép csak az osztrák kiállításon lesz még látható, bár Makart Sz.-Pétervárról és Hamburgból már kapott meghívást. A festmény azt a jelenetet ábrázolja, midőn Julia, mint tetszhalott, fehér menyasszonyi köntösben fekszik hálószobájában. A dajkától vezetve gróf Capulet és neje jönnek a mennyegzői kísérettel; míg Capulet megtörve az ajtónál áll, Romeo fájdalommal felkiáltással borul le a gyáa előtt. Makart e képen nem csak a színezés kezelésében mutatja magát kitűnő művésznek, hanem a különböző arcokban beható tanulmányokra is talált anyagot. Mesteri a kép háttere is, mely fényes természet ábrázoló renaissance-izlésben.

* (*A híres Hurbán*). Kinek nevet 1848—49-ből mindenki ismeri; okt. 21-ikén a pesti esküdt-zék előtt állott, mint vádlott. Egy cikket irt a „Pest-Budinski Vedomosti“ című lapba. A nemzeti törvény ellen volt e cikk intézve, s a tötség elnyomásáról igen válogatatlanszavakkal szól, s fölhijsza, hogy meneküljenek a szabólótól, melyet rájuk a bevándorlott hálátlan magyarok raktak, s ne engedjék, hogy rabzolgák legyenek az ősi

tötség utódjai. Átalában a cikk hangja lázító és izgató. Vádlott személyesen jelent volt, s kezdetben magyarul felelt a hozzá intézett kérdésekre, de aztán németül védte magát. Egy ízben azonban megakadt s az eszébe nem jutó szót magyarul mondta. Hurbán érdekes nyulánk alak; szürke, rövid hajjal, magas homlokkal, vékony arccal, eles vonásokkal, szürke szemekkel, melyek előtt szemüveg van. Arca (evangelikus lelkész lévén) borotvált, csak oldalt van barkója. Arckifejezése: szenvedélyes, és szavai nem voltak nyugodtak. Tud szónokolni, de demagog. Beszédjéből látjuk, hogy még mindig nem szereti a magyarokat, ha ugyan ezt cikkéből meg nem tudhattuk, vagy még a korábbi időkben. Hurbán egyike a szomorú örökségoknak, melyek a mult időkben és elnyomó kormánytól maradtak ránk. Az esküdtzék 8 szóval 4 ellenében kimondta a vétkeket, s Hurbán félelvi fogságra és 200 frtnyi pénzbírságra ítéltetett.

* (*Magyar szent Bukurestben*). Az „Albina“ című bécsi román lap magyar szent tárgyának nevezi a „II. Rákóczy Ferenc fogsága“ című képet, melyet hir szerint I. Károly vett meg, de a mi nem valószínű. Az „Albina“ megjéit, hogy e kép a honvédek előcsapatakint küldetik Bukurestbe.

* (*Forradalmi idősámítás*). A párisi „Rappel“ nem a szokásos keresztény idősámítás szerint, hanem a francia nagy forradalomtól számítja keletét. Okt. 20 iki lapján például: vendémiaira 28. LXXVIII. olvasható.

* (*Régiségek*). Salzburgban Stanzighof közelében több antik terem földalatti hypocaustusét fedezték fel, melyről a „Salzburger Zeitung“ következő leírást ad: a padlat a szobák szegletein márvány küszöbvel csak egy részben maradt fen. A falakon megvannak a földfelé vezetett agyag melegítő csövek nyomai, miig a padlaton vizirányosan menve csupán a szomszéd hálószobában maradtak épségben az ilyenü vezetékek, miknek további fenntartásáról azonban nem lehet kezeskedni, mint-hogy a szabad lég behatása az illesztéket csakhamar [föl fogja oldani, valamint átalán a földalatti falazat többnyire mészkőből állván, szintén csakhamar szét fog omlani. Az említett hálószobában levő mozaik padlat-szőnyeg-mintájával lassanként láthatóvá lesz. Részben két lányi magas kavics van rajta, másfelől a kavics alig fél lányi magaságra borítja. Némely helyen a tölgyek gyökerei rontolag nyomultak a finom képezetbe.

* (*Pókeső*). Nem régiben egy fergeg alkalmával Angliában pókok hulltak le. Az apró fekete állatok rendületlen nyugalommal azonnal hozzá kezdtek a fonáshoz.

* (*Vizi sport*). Soutwell ur elhatározta, hogy hazájából, Angliából Európán keresztül gőzhajón fog a suez csatornához utazni. E célra egy ötöd-fél ölnyi hosszú kis gőzöst készítetett s a folyamokon, folyókon és csatornákon keresztül már meg is érkezett két tagból álló hajó-személyzetével Pozsonyba, honnan a Dunán keresztül a fekete tengerre, a Dardanellákra s ugy tovább megy Suez felé, ha ugyan a Közép-tenger föl nem háborodik a kis füstölő dióhéj ellen.